

YARGI ÖRGÜTÜ VE TEBLİGAT HUKUKU

HUK207

KISA ÖZET

1.ÜNİTE Yargı Örgütü Hukukunun Temel Kavramları ve Anayasa Yargısı

GİRİŞ

Yargı örgütü hukuku, Anayasa tarafından aynı zamanda bir yetki olarak nitelendirilmiş bulunan yargı fonksiyonunu konu edinen, bu fonksiyonu yerine getirmeyi üstlenmiş olan mahkemelerin, kuruluş ve görevlerini, çalışmasına ilişkin dış koşulları, yargılama sürecinin işleyişine doğrudan veya dolaylı olarak katılan görevlilerin statülerini, görev ve yetkilerini belirleyen hukuk kuralları bütünüdür. Bu hukuk alanına ilişkin temel düzenlemeler, Anayasa'da yer almaktadır. Anayasa'nın 9. maddesinde, yargı yetkisinin, mahkemeler aracılığı ile yerine getirileceği açıkça hükme bağlanmıştır. Anayasa'nın "Yargı" başlıklı Üçüncü Bölümü'nde düzenlenen 138–160. maddelerinde ise, mahkemelerin ve hâkimlerin bağımsızlığına, genel olarak mahkemelerin ve bu arada yüksek mahkemelerin kuruluş, görev ve işleyişine ilişkin ana ilkeler tespit edilmiştir.

YARGI FONKSİYONU KAVRAMI

Geleneksel olarak devlette belli başlı üç fonksiyon vardır. Yaşama fonksiyonu, yürütme fonksiyonu ve yargı fonksiyonu. Devlet, bu üç tür fonksiyonunu yerine getirmek için egemenlikten kaynaklanan üç tür yetkiye sahiptir: Yasama yetkisi, yürütme yetkisi ve yargı yetkisi. Nihayet devletin bu üç ayrı fonksiyonunu yerine getirmesi için sahip olduğu üç ayrı yetkisini kullanacak organlara da gereksinimi vardır. Bu organlar ise, yasama organı, yürütme organı ve yargı organıdır.

Çağdaş bir demokraside devletin bu üç fonksiyonu ayrı organlarda toplanmıştır. Maddi anlamdaki tanımlamanın ölçütü ise, **devletin fonksiyonlarının ifasında başvuru işlemlerinin içeriği, maddi niteliğidir. Bu ölçüte göre, yargı fonksiyonu, yargısal usuller uygulanarak hukuki uyumsuzlukları ve hukuka aykırılık iddialarını kesin olarak çözümlen ve karara bağlayan bir devlet fonksiyonudur.**

Bu anlamda, yargı fonksiyonu üç aşamadan geçerek gerçekleşir 1. Yargı fonksiyonunun yerine getirilebilmesi için, her şeyden önce ortada hukuk düzeninin ihlal edildiği yolunda bir iddia bulunmalıdır. 2. Bu iddia üzerine, bunun gerçek olup olmadığı araştırılıp tespit edilir. 3. Hukuk düzeninin gerçekten ihlal edildiğinin tespit edilmesinden sonra da, bunun giderilmesi ve bozulan hukuk düzeninin yeniden kurulması için bir müeyyide (yaptırım) uygulanır.

YARGI FONKSİYONUNUN DEVLETİN DİĞER FONKSİYONLARI İLE İLİŞKİSİ

Yargı fonksiyonu, yasama ve yürütme işlevlerinden, tümüyle ayrı ve özel bir konumdadır. Devletin hukuk devleti olabilmesi ve hukukun üstünlüğü ilkesinin gerçekleştirilebilmesi için, yargı fonksiyonu, yasama ve yürütme fonksiyonlarının bütünüyle dışında kalmak zorundadır. Anayasamızda da yargının, yasama ve yürütme organı karşısındaki bağımsızlığını sağlamak amacıyla çeşitli tedbirler öngörülmüştür. Bu tedbirlere ilişkin düzenlemeleri, genel olarak, **mahkemelerin bağımsızlığı ilkesi ve hâkimlik teminatı başlıkları altında toplamak mümkündür.**

Mahkemelerin Bağımsızlığı İlkesi

Anayasamıza göre, yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır. Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler. Anayasa m. 138/1; 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar K. Hâkimlerin yürütme ve yasama organları karşısında bağımsızlığını koruyabilmek ve onların hiçbir baskı ve etki altında kalmadan, hukuka ve vicdanlarına göre karar vermelerini sağlayabilmek amacıyla, anayasal boyutta çeşitli ilkeler öngörülmüştür.

Hâkimlik Teminatı

Mahkemelerin organ olarak bağımsızlığı, ancak yargı fonksiyonunu ifa eden hâkimlerin hiçbir baskı veya tehditle karşılaşmaksızın görevlerini tam bir serbestlik ve tarafsızlıkla yerine getirebilmeleriyle gerçek bir anlam kazanır. Bu çerçevede, Anayasamızda hâkimlik teminatına ilişkin temel bazı ilkeler kabul edilmiştir. Hâkimler, azlonulamazlar ve kendileri istemedikçe 65 yaşından önce emekliye sevk edilemezler. Hâkimler, bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık ve ödeneklerden ve diğer özlük haklarından yoksun kılınmazlar.

Hâkim ve savcılarının, özellikle yürütme organına karşı bağımsızlıklarının sağlanabilmesi için özlük haklarının teminatlı olması zorunludur. Bu çerçevede, adli ve idari yargı hâkim ve savcılarının mesleğe kabul edilme, atanma ve nakil, geçici yetki verilmesi, yükseltme ve birinci sınıfa ayrılması, kadro dağıtılması, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verilmesi, disiplin cezası uygulanması, görevden uzaklaştırılması gibi bütün özlük işleri hakkında karar verme yetkisi, "Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu"na verilmiştir.

MAHKEME KAVRAMI VE MAHKEMELERİN DEĞİŞİK ÖLÇÜTLERE GÖRE TASNİFİ

Devlet, toplumsal yaşamı düzenleyen kurallar koyması çerçevesinde, toplumsal barışın ve hukuk barışının korunması görevini de üzerine almıştır. Bu görev doğrultusunda devlet, sadece genel ve soyut kurallar koyma yükümlülüğü altında bulunmamakta, bunların uygulanmasını, kurulan dengenin bozulmamasını, hukuk düzeninin ve hukuk barışının devamını da yüklenmektedir. Bunu hem hukuki alt yapıyı oluşturarak hem de fiili olarak yerine getirmekle yükümlüdür. Bu çerçevede bireylerin devlete karşı **yargı hakkı** bulunmaktadır. Devletin hak dağıtma ve hak dağıtımına ilişkin kuralları düzenleme görevini üzerine alması sebebiyle, hakkı ihlâl edilenler veya ihlâl edilmesi ihtimali bulunanlar, uyuşmazlığın da niteliğine bağlı olarak ortaya çıkan bu uyuşmazlığı çözmek için farklı uyuşmazlık çözüm yollarından birçoğunu ayrı ayrı, kademeli veya birlikte kullanma imkânına sahiptir.

Mahkeme Kavramı

"Mahkeme", etimolojik olarak, "hüküm" kökünden türetilmiş Osmanlıca bir kelimedir ve "hüküm verilen, muhakeme yapılan yer" anlamında kullanılır. Dar ve teknik anlamda mahkeme, devlet tarafından görevlendirilen ve adalet dağıtım işiyle uğraşan yargılama yerlerini ifade eder. Bu tanım çerçevesinde, mahkemeler, hukuki statüleri itibarıyla devlet kuruluşları olup yargı fonksiyonunu yerine getirmeyi üstlenmişlerdir. Anayasa'nın 142. maddesine göre, mahkemelerin kuruluşu, görevleri, yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.

Bu düzenleme, kanuni hâkim ilkesine atıf yapar. Kanuni hâkim, görev ve yetkisi kanunla belli edilmiş olan mahkemenin hâkimidir. Bu ilkeyi karakterize eden tek unsur, mahkemenin görev ve yetkisinin tayin edilmesi işleminin kanun ile yapılmış bulunmasıdır. Anayasa'nın anılan maddesi ve kanuni hâkim ilkesi çerçevesinde, Türk Hukuku'nda mahkeme kurma görevi, münhasıran yasama organına, yani TBMM'ne aittir. Mahkemelerin kuruluş ve görevlerinin belirlenmesinde gözetilmesi gereken diğer bir ilke de, tabii hâkim (doğal yargıç) ilkesidir.

Mahkemelerin Değişik Ölçütlere Göre Tasnifi

Mahkemeler, kuruluş ve çalışma biçimlerine göre, yargı sistemine ilişkin derecelendirmede buldukları yere göre ve görmeyi üstlenmiş oldukları uyuşmazlıkların niteliklerine ya da tarafların statülerine göre olmak üzere üç farklı ölçüt esas alınmak suretiyle tasnife tâbi tutulabilir.

Kuruluş ve çalışma biçimlerine göre mahkemeler, tek hâkimli mahkemeler ve çok hâkimli (toplu) mahkemeler olarak ikiye ayrılırlar. **Tek hâkimli mahkemeler, yalnızca bir tek hâkimin görev yaptığı mahkemelerdir.** Bu tek hâkim, o mahkemede açılan bütün davaları görür ve karara bağlar. Dava ile ilgili olarak mahkemeye yapılması gereken bütün işlemler, o hâkim tarafından gerçekleştirilir. Bu mahkemelere örnek olarak sulh hukuk, asliye hukuk ve asliye ceza mahkemeleri gösterilebilir. **Çok hâkimli (toplu) mahkemeler ise, birden çok hâkimin görev yaptığı mahkemelerdir.**

Bu mahkemelerde, mahkemenin üyesi konumunda bulunan hâkimlerin bütününden oluşan kurul davalara bakar. Yargılama, kurul tarafından yapılır ve yine hüküm mahkeme kurulunca verilir.

Yargı sistemine ilişkin derecelendirmede buldukları yere göre mahkemeler, ilk derece mahkemeleri (bidayet mahkemeleri), ikinci derece mahkemeleri ve üst derece mahkemeleri olmak üzere üçe ayrılırlar. **İlk derece mahkemeleri, bir davayı ilk evrede gören ve karara bağlayan yargı yerleridir.** İlk derece mahkemeleri uyuşmazlıkların maddi ve hukuki yönlerini inceleyen mahkemelerdir.

İstinaf mahkemeleri de denilebilecek ikinci derece mahkemeleri ise, konusu uyuşmazlığın maddi ve hukuki yönünün tekrar incelenmesi olan istinaf kanun yoluna başvuru mercileri olup, ilk derece mahkemeleri ile üst derece mahkemeleri arasında yer alan mahkemelerdir.

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un kabulü ile adli yargı ikinci derece mahkemeleri sıfatıyla bölge adliye mahkemelerinin kurulması kabul edilmiştir.

Üst derece mahkemeleri, ilk ve ikinci derece mahkemelerinin hüküm ve kararlarının, kanun tarafından öngörülmüş bulunan yollara başvuru üzerine, sadece hukuka uygunluk ya da hem hukuka hem de vakıflara uygunluk yönünden doğruluğunu denetlemeye yönelik yargı yerleridir. Yargı sisteminin iki dereceli olduğu ülkelerde, üst derece mahkemesi, genellikle temyiz mahkemesidir. İki dereceli sistemde, dava ilk derecede görülüp hüküm verildikten sonra, temyiz yoluna başvuru suretiyle, hüküm ve hükmün dayandığı yargılama, hukuka uygunluk açısından üst derecedeki yüksek mahkemede bir defa daha incelenir.

Görmeyi üstlenmiş oldukları uyuşmazlıkların niteliklerine ya da tarafların statülerine göre mahkemeler, genel görevli mahkemeler ve özel görevli mahkemeler (uzmanlık mahkemeleri) olarak ikiye ayrılır. **Bakacakları işler, belirli kişi ve konulara göre sınırlandırılmamış bulunan, aksi belirtilmiş olmadıkça aynı yargılama hukuku disiplininin uğraş alanına giren her türlü işe bakan mahkemelere, genel görevli mahkemeler denir.** Sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri, sulh ceza ve asliye ceza mahkemeleri bu mahkemelere örnek olarak gösterilebilir.

GENEL OLARAK TÜRK YARGI ÖRGÜTÜ

Türk yargı örgütünün kuruluşuna ilişkin temel düzenlemeler, Anayasa’da yer almaktadır. Daha önce de ifade edildiği gibi, Anayasa’nın 9. maddesinde, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı düzenlenmiştir. Bu düzenlemede yer alan “mahkemeler” şeklindeki çoğul ifade çerçevesinde, yargı fonksiyonu, yasama gibi tek bir organdan değil, bir organlar topluluğundan, yani birçok mahkemeden oluşur. Yine Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan ve Türkiye Cumhuriyeti’nin demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu öngören hüküm ile 37. maddesinde tabii hâkim ilkesine işaret eden hüküm, yargı örgütümüz ile ilgili temel normlar arasında yer alır.

Anayasa’nın 138–160. maddelerinde “Yargı” başlığını taşıyan Üçüncü Bölümü altında düzenlenen hükümlerde ise, mahkemelerin ve hâkimlerin bağımsızlığına, genel olarak mahkemelerin ve bu arada yüksek mahkemelerin kuruluş, görev ve işleyişine ilişkin ana ilkeler tespit edilmiştir. Anayasa’nın Türk yargı örgütünü doğrudan düzenleyen hükmü ise, mahkemelerin kuruluşu başlığını taşıyan “Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.” biçimindeki 142. maddesinde yer almaktadır.

Türkiye’de yargı örgütü bakımından kabul edilen sistem, yargı ayrılığı sistemidir. Bununla birlikte, ülkemizde yargı ayrılığı, sadece adli yargı-idari yargı ayrımından ibaret değildir. Daha önce de ifade edildiği gibi, Anayasamız, kararları aynı yüksek mahkemede temyiz edilen mahkemelerin oluşturduğu birçok yargı kolu öngörmüştür. **Anayasa’nın 146 -160. maddelerinde öngörülen yüksek mahkemelerden hareketle altı temel yargı kolunun varlığından söz edilebilir:** 1. Anayasa Mahkemesi ve **Anayasa Yargısı**, 2. Yargıtay ve **Adli Yargı**, 3. Danıştay ve **Idari Yargı**, 4. Askeri Yargıtay ve **Askeri Ceza Yargısı**, 5. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve **Askeri İdari Yargı**, 6. Uyuşmazlık Mahkemesi ve **Uyuşmazlık Yargısı**.

ANAYASA YARGISI VE ANAYASA MAHKEMESİ

Genel Olarak Anayasa Yargısı

Türkiye’de anayasa yargısı, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra yapılan 1961 Anayasası ile anayasa hukukumuzda girmiştir. Anayasa yargısı, bazı değişikliklerle birlikte 1982 Anayasası’nda da korunmuştur. **Anayasa yargısının temelini oluşturan ilkelerden ilki, “hukuk devleti ilkesi”dir.** Bu ilke, 1961 ve 1982 Anayasaları’nın ikinci maddelerinde sayılan Türkiye Cumhuriyeti’nin değişmez niteliklerindedir. **Anayasa yargısının temelini oluşturan ilkelerden ikincisi ise, “Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı” ilkesidir.** Bu ilkeye, 1961 Anayasası’nın 8. ve 1982 Anayasası’nın 11. maddelerinde yer verilmiştir. Birbirine çok yakın bu düzenlemelere göre, “Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Yetkili Yargı Yeri Olarak Anayasa Mahkemesi

Türk hukukunda, dar ve teknik anlamda anayasa yargısını gerçekleştirmek ve anayasa ile verilen diğer görevleri yerine getirmek üzere, bir yüksek mahkeme oluşturulmuştur. Bu, **Anayasa Mahkemesi**'dir. Anayasa Mahkemesi, Türk hukukunda ilk kez 1961 Anayasası ile kurulmuştur. Bugün Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşu, görev ve yetkileri ve yargılama usulü konuları, **1982 Anayasası'nın 146 -153. maddeleri** ile 1982 Anayasası'nda 07.05.2010 tarihinde gerçekleştirilen değişikliklere paralel olarak hazırlanmış bulunan **6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü** ile düzenlenmiştir.

Kuruluşu

Anayasa Mahkemesi on yedi üyeden kurulur. TBMM; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi Başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için göstereceği üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. TBMM'de yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur. İkinci ve üçüncü tur oylamalarda oyları eşit olan adaylar arasında eşitlik bozulana kadar oylama tekrarlanır.

Görev ve Yetkileri

Anayasa Mahkemesinin temel görevi, anayasaya uygunluk denetimi yapmaktır. Kısaca "norm denetimi" olarak anılan bu görev çerçevesinde Anayasa Mahkemesi, kanunların, TBMM İçtüzüğü'nün ve Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin veya bunların belirli madde ve hükümlerinin Anayasa'ya şekil ve esas açısından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise, sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Anayasa Mahkemesi norm denetimi görevini, "soyut norm denetimi" ya da "somut norm denetimi" olmak üzere iki değişik yoldan yerine getirir. Birincisine "iptal davası yolu", ikincisine "itiraz (def'i) yolu" da denir. **Soyut norm denetimi (iptal davası yolu)**, Anayasa'da belirtilen bazı organların bir kanun aleyhine doğrudan doğruya Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmaları ile gerçekleşen denetimdir.

Anayasa Mahkemesinin temel görev ve yetkisi olan norm denetiminin yanında ek görev ve yetkileri de vardır: Anayasa Mahkemesi, bir yandan **siyasi partilerin mali denetimlerini** yaparken, diğer yandan da Anayasa'nın koyduğu kurallara aykırı hareket eden **siyasi partilerin kapatılmaları veya devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları talebiyle açılan davaları karara bağlar.**

Anayasa Mahkemesinin bir diğer görevi de; **Cumhurbaşkanı'nı, TBMM Başkanı'nı, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı "Yüce Divan" sıfatıyla yargılamaktır.**

Son olarak, Anayasa Mahkemesi, **bireysel başvuruları karara bağlar**. Bu kurum, Avrupa hukukunda genellikle “**Anayasa şikâyeti**” olarak anılmaktadır. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45-51. maddelerinde bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar hükme bağlanmıştır.

Bu Özetin tamamını,Çıkarmış Sorularını,Deneme Sorularını a dersinize gön-deriyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/yargi-orgutu-ve-tebligat-hukuku-ady212u?search=huk207u>

